

Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

BARNE-OG LIKESTILLINGSDEP.

Arkivkode: 323.00

Dato: 210809

Saksnr: 2009/01465-052

Barne- og likestillingsdepartementet

Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres ref:

Vår ref: 2009/53189-8

Arkivkode: 008

Dato: 18.08.2009

Høringsuttalelse til farskapsutvalgets forslag til endringer i barnelovens kapitler om foreldreskap - NOU 2009:5 Farskap og annen morskap

Det vises til høring mottatt 31. mars 2009 hvor departementet ber om Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets syn på farskapsutvalgets forslag.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ønsker å komme med følgende merknader til utvalgets vurdering av fremtidig lovgivning:

Generelt

Retten til å kjenne sitt biologiske opphav følger av Barnekonvensjonen artikkel 7. Denne retten er både en grunnleggende menneskerettighet og en del av norsk lovgivning. Det må derfor kunne legges til grunn at det er "barnets beste" å ha muligheten til kjennskap til biologisk opphav, uavhengig av hvilke måte barnet er blitt til på og uavhengig av om mor ønsker det eller ikke.

Utvalget peker på at samfunnsutviklingen og rettsutviklingen i økende grad har lagt vekt på biologisk tilknytning. Adoptivbarn har fått rett til opplysninger om sine opprinnelige foreldre, og barn født ved assistert befruktning med kjent sæddonor har fått rett til opplysninger om sin biologiske far.

Etter direktoratets syn må ivaretagelse av denne grunnleggende menneskerettigheten ha avgjørende vekt når regelverket skal utformes. Likestillingshensyn og ivaretagelse av foreldres rettigheter må derfor vike i tilfeller hvor disse hensynene står i strid med barnets rett til å få kjennskap til sitt biologiske opphav.

Utvalgets pkt. 11.7 – Krav om kjent donor ved inseminasjon foretatt i utlandet

Utvalget går inn for at kravet om kjent donor ved assistert befruktning i utlandet bør oppheves av hensyn til likebehandling av barn født i henholdsvis lesbiske og heterofile parforhold.

I 2003 ble sæddonors anonymitet opphevet for å kunne etterleve FNs barnekonvensjon artikkel 7 om at barn så langt som mulig skal ha rett til å kjenne sine foreldre. Norsk bioteknologilov tillater derfor kun inseminasjon av sæd fra kjent donor, og barnet har ved fylte 18 år krav på å få opplyst sæddonors identitet. En naturlig konsekvens og videreføring av reglene i norsk bioteknologilov er at det også stilles krav om kjent donor for å oppnå medmorskap etter barneloven selv om inseminasjonen er foretatt i utlandet. Regelverket bør utformes slik at flest mulig innretter seg etter de måter for assistert

befruktning som er lovlig og akseptert i Norge, herunder legge til rette for at flest mulige lesbiske par velger kjent donor.

Det er direktoratets vurdering at hensynet til å sikre at flest mulig barn får mulighet til å kjenne sitt biologiske opphav, bør veie tyngre enn hensynet til likestilling mellom barn som er blitt til ved hjelp av henholdsvis kjent og ukjent donor og hensynet til å få det juridiske foreldreskapet på plass så tidlig som mulig etter fødselen. I henhold til gjeldende regler for stebarnadopsjon i donorsakene har retningslinjene dessuten lagt til rette for at adopsjon innvilges ganske raskt. De fleste barn kan leve trygt sammen med mor og hennes ektefelle/partner i perioden fra fødsel til adopsjon er innvilget. Behovet for å oppnå medmorskap fra fødselen er i all hovedsak de voksnes behov og ikke nødvendigvis ensbetydende med barnets beste sett i et livsperspektiv. Særlig ikke når dette behovet holdes opp mot barnets mulighet til å få kjennskap til sitt genetiske opphav.

Etter direktoratets syn tilsier hensynet til et enhetlig regelverk, og hensynet til å sikre at flest mulig barn gis mulighet til å kunne få kjennskap til sitt genetiske opphav, at det fortsatt bør stilles krav om kjent donor for å oppnå medmorskap etter barneloven. Etter direktoratets syn bør derfor kravet om kjent donor som vilkår for å oppnå medmorskap etter barneloven opprettholdes.

Utvalgets pkt 11.9.4 – Stebarnadopsjon når barnet er født av surrogatmor

Direktoratet slutter seg til utvalgets vurdering når det gjelder at stebarnadopsjon er den best egnede måte å overføre/fastsette foreldreskap på for barn født av surrogatmor.

Direktoratet slutter seg til utvalgets syn når det gjelder at den kvinnen som har født barnet (surrogatmoren), må samtykke/gi sin uttalelse til at barnet skal adopteres, jfr. adopsjonsloven § 7. Dette samsvarer med gjeldende praksis i de surrogatsaker som tidligere har vært til behandling i Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Direktoratet ønsker å understreke at erklæring av farskap ikke er noen garanti for den biologiske tilknytningen mellom barnet og faren. I en surrogatsak hvor det opplyses at søkers ektefelle er barnets biologiske far, bør det etter direktoratets syn ikke være tilstrekkelig at farskap er erklært, men det bør stilles krav om DNA-test som dokumentasjon for farskap. Dette for å sikre biologisk tilknytning til en av foreldrene, samt i størst mulig grad hindre kjøp og salg av barn.

Av hensyn til forutsigbarhet og likebehandling i disse sakene bør det fremgå av retningslinjer gitt av departementet hvilke fakta rundt barnets tilblivelse som må dokumenteres, samt hva slags bevis på biologisk tilknytning til minst en av foreldrene som kreves.

Utvalgets pkt. 11.9.5 – Stebarnadopsjon når barnet er planlagt i familien

Direktoratet slutter seg til utvalgets begrunnelse for hvorfor stebarnadopsjon bør benyttes for å overføre/etablere forelderskap i disse tilfellene, nemlig at en slik fremgangsmåte sikrer at det foretas en konkret vurdering av om det vil være til gagn for barnet å bli adoptert av biologisk fars/mors ektefelle, i motsetning til om en utenlandsk overføring av forelderskap skulle legges til grunn uten noen formell prøving.

Direktoratet slutter seg til utvalgets vurdering av at det ikke bør lempes på kontrollen av den opprinnelige forelderens medvirkning til gjennomføringen av adopsjonssaken. Spesielt når et barn er født i utlandet er det viktig at norske adopsjonsmyndigheter er sikre på at det ikke foreligger noen form for kjøp og salg av barn. Det bør derfor fremgå klart av retningslinjene hvilke dokumentasjonskrav som kreves.

Utvalget slutter seg til de vurderinger som er gjort av departementet i brev av 12. mai 2006 når det gjelder endring av retningslinjene for skjønnsutøvelse ved stebarnsadoptsjon i registrerte partnerskap, og at disse gjør seg gjeldende også i saker hvor det er benyttet surrogatmor. For barn født ved hjelp av sæddonor i lesbiske parforhold hvor barnet er planlagt i fellesskap, er vilkårene for å gjennomføre stebarnsadoptsjon lempet ved at det i retningslinjene er gjort unntak for kravet om at forholdet mellom steforelderen og barnet må ha vart over noe tid. Etter vedtakelsen av ny ekteskapslov med endringer i barneloven gjelder disse retningslinjene nå kun for donorbarn som ikke omfattes av barnelovens regler om medmorskap. Barn unnfanget ved bruk av ukjent sæddonor faller således innenfor den gruppen det er gjort unntak for i retningslinjene. Etter utvalgets mening tilsier det forhold at surrogatmor ikke har til hensikt å være omsorgsperson for barnet, at en søknad om stebarnsadoptsjon i surrogatsakene bør vurderes på samme måte som en søknad om stebarnsadoptsjon hvor barnet er blitt til ved assistert befruktning med ukjent donor.

Spørsmålet blir da om det i retningslinjene bør gjøres tilsvarende unntak for barn født av surrogatmor.

Direktoratet er enig i at mange av de samme hensynene gjør seg gjeldende i forhold til barn født av surrogatmor som i donorsakene. Bruk av surrogatmor reiser imidlertid mange vanskelige etiske problemstillinger og dilemmaer. I henhold til gjeldende regler i norsk bioteknologilov er verken bruk av surrogatmor eller ukjent sæddonor tillatt i Norge. Surrogatmor er imidlertid noe langt mer enn å være ukjent sæddonor. Ved bruk av surrogatmor er juridisk mor kjent mens far er ukjent ved bruk av anonym sæddonor. Det at en kvinne har båret frem og født et barn gir dessuten en spesiell tilknytning til barnet som en anonym sæddonor ikke vil kunne ha.

En lemping av vilkårene for å innvilge stebarnsadoptsjon i surrogatmor-tilfellene vil innebære at så lenge de nødvendige samtykker og dokumentasjon fra partene foreligger, vil det være forholdsvis kurant å få etablert det juridiske forelderskapet raskt etter fødsel/ankomst til Norge.

Direktoratet savner en mer overordnet etisk drøfting av hvorvidt vi i Norge ønsker å anerkjenne bruk av surrogatmor som likeverdig med å få egne barn eller adoptivbarn. Uten en slik drøfting i forkant blir det lite samsvar i regelverket. På den ene side tillater ikke norsk bioteknologilov bruk av surrogatmor. Hvis det på den annen side gjøres enkelt å etablere det juridiske forelderskapet hos de foreldrene som har planlagt barnet, anerkjennes metoder som ikke er tillatt etter bioteknologiloven ved etterfølgende godkjenning av adopsjonsmyndighetene.

Direktoratet stiller også spørsmålsteget ved hvorfor det i surrogatsaker er viktigere at barna så tidlig som mulig får etablert det juridiske foreldreskapet hos de sosiale foreldrene, enn i ordinære stebarnsaker med ukjent biologisk far hvor det kreves en relativt lang oppfostringstid for å innvilge stebarnsadoptsjon.

Forutsatt at det blir vedtatt at stebarnsinstituttet skal benyttes når barn er født av surrogatmor, bør det fastsettes egne retningslinjer for saksbehandlingen av slike saker. Klare retningslinjer vil skape forutsigbarhet og sikre likebehandling.

Direktoratet slutter seg til utvalgets forslag om at samtykke/uttalelse fra surrogatmor skal innhentes før adopsjonsbevilling skal gis. Direktoratet er av den oppfatning at det bør kreves uttalelse fra surrogatmoren i alle saker. Det bør ikke være tilstrekkelig å vise til avtale om overføring av foreldreansvar som er registrert i folkeregisteret og at biologisk far samtykker. Det er vanskelig for adopsjonsmyndighetene å vurdere gyldigheten av en slik avtale. Ved at adopsjonsmyndighetene innhenter samtykke/uttalelse fra surrogatmoren og eventuelt hennes ektefelle som ledd i

saksbehandlingen, og at surrogatmoren anses som part i adopsjonssaken, gis det garanti for at surrogatmoren har gitt fra seg barnet frivillig.

Etter direktoratets syn er det nødvendig at det fastsettes klare retningslinjer for hvordan disse stebarnsadopsjonsakene skal behandles, hvilke formelle krav som skal stilles, samt hvilke momenter som er relevante i gagnsvurdringen. Klare retningslinjer sikrer forutsigbarhet for par som velger å dra til utlandet for å få barn på en måte som ikke er tillatt i Norge. Klare retningslinjer er også nødvendig for at Barne-, ungdoms- og familieetaten skal kunne likebehandle disse sakene. Det bør fremgå klart av retningslinjene om f. eks surrogatsakene skal behandles etter de ordinære retningslinjene om stebarnsadopsjon, eller om det skal gjøres tilsvarende unntak som i donorsakene. Videre bør det fremgå av retningslinjene hva slags dokumentasjon som kreves. Spesielt i forhold til krav til dokumentasjon for at den ene av foreldrene er barnets biologiske forelder.

Utvalgets pkt. 11.9.6 og 11.9.7

Direktoratet støtter forslaget om at stebarnsadopsjon bør være mulig etter at barnets eneste juridiske forelder er død eller blir skilt fra steforelderen, med den rettsvirkning at de rettslige båndene til avdøde/fraskilte juridiske forelder og dennes slekt opprettholdes.

Etter direktoratets syn ivaretar imidlertid ikke forslaget barnets interesser i tilstrekkelig grad når det i lovteksten stilles krav om at vilkårene for stebarnsadopsjon må være oppfylt ved dødsfall eller da ekteskap/partnerskap fortsatt besto. Dette gjelder særlig i forhold til kravet i retningslinjene om oppfostringstidens lengde i saker om stebarnsadopsjon. Forslaget innebærer at stebarnsadopsjon etter dødsfall og skilsmisse ikke vil være mulig i de tilfellene hvor oppfostringstiden ikke var oppfylt på tidspunktet for dødsfall/skilsmisse, selv om det vil gagne barnet at steforelder/tidligere steforelder får adoptere. Det vil etter direktoratets syn ikke være til barnets beste å begrense adopsjonsadgangen på denne måten. At oppfostring etter dødsfall/skilsmisse skal vektlegges, bør fremgå av retningslinjene til bestemmelsene.

Til kapittel 12 – Det offentlige plikt til å etablere foreldreskap

Direktoratet støtter utvalgets syn om å videreføre gjeldende regler om at det offentlige av eget tiltak har plikt til å få fastsatt foreldreskap, inkludert morskap, slik utvalget foreslår.

I henhold til dagens regel i barneloven § 11 henlegges farskapssaken dersom mor ikke har opplysninger om fars identitet eller ikke ønsker å oppgi hvem som er far.

Direktoratet som sekretariat for Faglig utvalg er i befatning med de norske anonyme adopsjonssakene. I disse sakene er det ikke uvanlig at mor sier hun ikke vet hvem som er barnets far eller at hun ikke ønsker å oppgi ham. Noen ganger oppgir mor hvem som er barnets far til saksbehandler i sekretariatet, men ikke til NAV.

Adopsjonsbevilling i disse sakene utstedes ikke før farskapssaken er avgjort. Bakgrunnen for dette er at barnets biologiske far skal ha en reell mulighet til selv å søke om foreldreansvaret for barnet, og han har rett til å uttale seg om adopsjonsspørsmålet før bevilling gis, jf. adopsjonsloven § 7. Videre anses det som vesentlig at barnet skal ha mulighet til ved 18 år også å få opplyst hvem som er biologisk far, jf. adopsjonsloven § 12. Vi viser i denne sammenheng også til FNs barnekonvensjon artikkel 7 som gir barnet rett til, så langt som mulig, å kjenne sine foreldre.

Vår erfaring er at det etter gjeldende regelverk er for enkelt å få henlagt en farskapssak. Mor kan etter dagens regelverk uten risiko for straff eller noen form for administrativ reaksjon unnlate å oppgi til

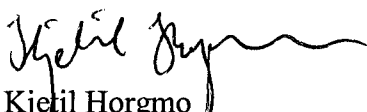
NAV hvem som kan være far til barnet. Det bør vurderes sanksjonsmuligheter, f.eks at saken kan bringes inn for retten dersom mor nekter å oppgi far og det anses sannsynlig at hun vet hvem faren er.

En annen problemstilling er de tilfellene hvor mor ikke oppgir til NAV hvem som kan være far til barnet, men hun har opplyst dette til andre offentlige myndigheter, f.eks til Sekretariatet for Faglig utvalg. I disse tilfellene er imidlertid taushetsplikten til hinder for å videreformidle til NAV informasjon om hvem som kan være far. Det bør derfor vurderes om det skal lovfestes en meldeplikt til NAV for andre offentlige ansatte som har kjennskap til hvem som kan være far til et barn.

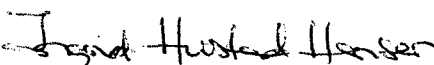
Når det gjelder etablering av juridisk morskap, støtter direktoratet utvalgets forslag om det offentliges plikt til å klarlegge og registrere morskap der barnet kommer til Norge med kun en forelder som er bosatt i landet.

Før øvrig har direktoratet ingen merknader til utvalgets forslag.

Med hilsen

Kjetil Horgmo
avdelingsdirektør

Ingrid Hustad Hansen
seksjonssjef